

At være klædt på til arbejdet med stofbrugere

Det er ikke viden om misbrugsbehandling, der mangler – men bliver den brugt? Og hvis ikke – hvorfor? Lige nu er to undersøgelser i gang med at afdække disse spørgsmål.

AF BIRGITTE THYLSTRUP & KATHRINE BRO LUDVIGSEN

Denne artikel er en beskrivelse af to undersøgelser - en praksis-undersøgelse og en spørgeskemaundersøgelse - der retter sig mod misbrugsbehandling i Danmark. Et fælles udgangspunkt for projekterne er, at indhentning og læring af faglig viden og kompetencer inden for misbrugsområdet er centralt for, at medarbejderne kan udføre et kvalificeret arbejde. Samtidig skal viden og kompetencer passe til medarbejderens arbejdsområde for at komme i spil i den daglige praksis, og her bliver arbejdspladsens prioritering af medarbejderens faglige opkvalificering og mulighed for at anvende den i arbejdet afgørende: Én ting er at være godt nok klædt på hjemmefra – en anden ting er, hvilket arbejdstøj man får udleveret, og om det passer til de reelle arbejdsopgaver. Man kan også spørge: Hvad skal der til, for at medarbejderen 'klædes' fagligt forsvarligt på? Hvordan kan den faglige viden komme i spil, så den reelt opkvalificerer behandlingsarbejdet - og hvilken rolle spiller den enkelte medarbejder - og arbejdspladsen – med hensyn til at få denne viden i spil?

I denne artikel beskriver vi kort aktualiteten af vores overvejelser, og hvordan de to projekter, vi er involverede i, sigter på at afdække, hvordan faglig viden bliver indhentet og anvendt i arbejdet inden for misbrugsbehandling. Det er vores hensigt, at vi i næste nummer af STOF vil beskrive resultaterne af vores undersøgelser og perspektivere dem i forhold til hinanden.

Hvorfor nu?

Aktualiteten af projekterne understreges af SFI's længe ventede rapport om misbrugssituationen i Danmark, der landede med et brag i oktober 2009¹. Braget skyldtes ikke kun, at rapporten bestod af 6 bøger, som indeholdt en omfattende statusundersøgelse af den eksisterende misbrugsbehandling i Danmark. Rapportens genlyd skyldtes også, at nogle af nedslagspunkterne var ganske kritiske. Nogle af disse er:

- at der i ringe grad bliver udarbejdet sociale handleplaner for stofbrugere i behandling
- at en stor del af de 1.279 interviewede brugere ønsker mere social behandling
- at en stor del af de interviewede brugere, som angiver at have psykiske eller fysiske problemer, ikke føler, at de får tilstrækkelig hjælp til disse problemer
- at over halvdelen af brugerne, som angiver at have problemer i forhold til deres børn, ikke oplever at få tilstrækkelig hjælp i forhold til disse problemstillinger.

Rapporten peger altså på, at der stadig er behov for at styrke den helhedsorienterede behandlingsindsats over for stofbrugere. I den bredere funderede indsats indgår både et tættere og mere gensidigt samarbejde med jobcentrene og de psykiatriske afdelinger samt en mere fokuseret opkvalificering af medarbejderne i behandlingen af brugernes psykiske lidelser, herunder screening og udredning af disse lidelser.

Det er givet, at rapportens nedslagspunkter vil blive omdrejningspunkt for diskussioner, der vedrører den videre udvikling og opkvalificering inden for misbrugsområdet i Danmark. For eksempel har formanden for KL's Social- og Sundhedsudvalg, Tove Larsen, reageret på rapporten og udtalt, at 'det er dybt beklageligt, at kommunerne ikke i højere grad har fået udarbejdet handleplaner. Det er lovpligtigt, og derfor er der ingen undskyldning for, at arbejdet ikke bliver gjort.'² Derudover bakker Tove Larsen op om rapportens anbefalinger vedrørende opkvalificering af screening af psykiske og psykologiske problemer og vil i samarbejde med indenrigs- og socialministeren se på, hvilke initiativer der skal til for styrke kvaliteten af kommunernes behandlingsarbejde, ligesom der påtænkes en styrkelse af handleplanerne.

Dilemma

SFI's rapport har altså aktualiseret den løbende diskussion om, hvordan medarbejdere, der arbejder med misbrugere, kan blive klædt bedre på, eksempelvis i form af grund- og videreuddannelser samt kurser, der retter sig mod specifikke områder inden for misbrugsbehandling.

Ud over at være relevant peger diskussionen også på et dilemma: Der findes en hel del produceret viden om misbrugsbehandling, som i øjeblikket formidles i form af blandt andet kurser, konferencer, diplomuddannelser og - for nogle faggrupper - mulighed for specialistuddannelse. Samtidig skrives der mange videnskabelige og faglige artikler og bøger, som konkurrerer med den viden, man kan få via hjemmesider på internettet.

På den ene side vidner de mange valgmuligheder om, at misbrugsbehandling er et felt i fortsat udvikling, hvor der er fokus på både læring og dialog inden for eller imellem faggrupper.

På den anden side kan man undre sig over, at der samtidig er en oplevelse af manglende faglig viden og kompetencer inden for feltet. Skyldes det, at produktionen og formidlingen af viden er så stor og uoverskuelig, at den har udviklet sig til en jungle, der er svær at finde rundt i? Eller er det, fordi en del af formidlingen reelt ikke er særlig kvalificeret eller brugervenlig? Endelig kan man spørge, om det er nok at jungleekspeditionen lykkes, og medarbejderen har indhentet ny viden og kompetencer? Det sidste spørgsmål skyldes, at den praktiske anvendelse af ny viden og kompetencer på arbejdspladsen kan være en stor udfordring. For eksempel kan den nye viden eller de nye kompetencer forblive en individuel oplevelse, altså være noget, som den eller de enkelte medarbejder(e) har tilegnet sig, men som ikke kommer til at indgå som en opkvalificering af hverdagspraksis. Det er ikke usædvanligt, at mangel på ressourcer på arbejdspladsen gør, at støtte til implementering af ny viden og kompetencer ikke har førsteprioritet. Det kan for eksempel skyldes stort klientload, høj klientratio pr. behandler, (for) mange administrative arbejdsopgaver, som først skal tilgodeses etc. Andre gange sker indhentning af viden og kompetencer i så hurtigt et tempo, at der ikke er tid til at omsætte det til en gennemarbejdet arbejdspraksis, før de næste kursusdage inden for et nyt vigtigt område kommer på tale.

De to undersøgelser, vi er i gang med, sigter på at afdække nogle af grundene til dilemmaet omkring tilegnelse og praktisk anvendelse af faglig viden og kompetencer inden for misbrugsbehandling. Undersøgelserne er forskellige på nogle områder (blandt andet metodemæssigt), men har også afgørende fællestræk. Begge projekter undersøger medarbejdernes oplevelse i stedet for at undersøge ledernes eller eksperternes anbefalinger på området. På den måde håber vi at kunne bidrage til debatten om videreudviklingen af kvalificeret misbrugsbehandling i Danmark med perspektiver fra 'frontkæmperne'.

Om projekterne

Det ene projekt, 'Vidensformidling og anvendelse', har til formål at afdække, hvordan 5 af de primære faggrupper inden for misbrugsbehandling (pædagoger, socialrådgivere, læger, sygeplejersker og psykologer) oplever og anvender den eksisterende vidensproduktion inden for misbrugsområdet: Opleves den som tilgængelig, formidlingsvenlig og praktisk anvendelig? Hvor meget viden indhentes der og hvorhenne?

Som en del af undersøgelsen af forholdet mellem 'best practise' og opkvalificering af misbrugsbehandling undersøges faggruppernes egne oplevede behov for videreuddannelse og opkvalificering, et område, der samtidig spiller en rolle for fastholdelse og faglig udvikling af medarbejderne.

Dataindsamlingen til projektet er på nuværende tidspunkt i gang, og der satses på at indhente minimum 50 til maksimum 100 spørgeskemaer inden for hver faggruppe. Spørgeskemaerne uddeles og udfyldes både ved professionsfaglige temadage, besøg på regionale misbrugsbehandlingssteder i Danmark samt individuelt rettede henvendelser til medarbejdere inden for de enkelte faggrupper.

Det andet projekt, 'Praksisforskning vedr. kvalitetssikring i behandlingsarbejdet', er en intern undersøgelse på en behandlingsinstitution for misbrugere. Formålet med undersøgelsen er at afdække barrierer og vanskeligheder i behandlingsarbejdet (med særligt fokus på dokumentation) samt at undersøge, om den pågældende behandlingsinstitutions behandlingskultur kan synliggøre mulige problematikker/løsninger i forhold til opkvalificering af behandlingsarbejdet: Hvilke barrierer og vanskeligheder møder behandlerne i det daglige arbejde? Hvordan er de klædt på til såvel det skriftlige som det praktiske arbejde? Hvordan håndteres og efterleves dokumentationskravene, og er disse krav forenelige med, hvad behandlerne forstår ved god behandling?

Undersøgelsen tager udgangspunkt i antropologiske metoder og omfatter således deltagerobservation på forskellige afdelinger, herunder møder og samtaler med brugere, kvalitative interview med behandlere samt gennemgang af diverse dokumenter og brugerjournaler. Derudover vil undersøgelsen omfatte en række fokusgrupper med behandlere på tværs af afdelingerne i den pågældende behandlingsinstitution.

Formidling af resultater

Begge undersøgelser forventes færdige i løbet af foråret 2010. Ud over formidlingen af den enkelte undersøgelse vil vi i næste nummer af STOF som sagt også perspektivere dem i forhold til hinanden. På gensyn!

FORFATTERE

BIRGITTE THYLSTRUP, PSYKOLOG, PH.D.

KATHRINE BRO LUDVIGSEN, ANTROPOLOG

BEGGE KABS-VIDEN, GLOSTRUP KOMMUNE

NOTER

¹ Den sociale stofmisbrugsbehandling i Danmark. Hovedrapport. SFI 2009. www.sfi.dk

² www.kl.dk/social-service/artikler/63995/2009/09/misbrugere-med-psykiske-problemer-skal-udredes/